

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. Саяси ғылымдар.
Аймақтану. Шығыстану. Түркітану сериясы, № 2 (127)/2019, б. 37-44
<http://bulpolit.enu.kz/>; E-mail: vest_polit@enu.kz

ХҒТАР 11.01.11.

Қ.Д. Жанпейісова¹, Б.Б. Бюлегенова², Б.А. Габдулина³

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
(E-mail: zhanpeisova73@mail.ru¹, bibka63@bk.ru², bagish68@yandex.kz³)

Рухани жаңғыру процесіндегі қоғамның саяси мәдениетінің қалыптасуы мен дамуы

Аңдатпа. Мақалада Қазақстан Республикасының тәуелсіздік алған жылдарынан бастап, қазіргі күнге дейінгі рухани жаңғыру процесінде қоғамның саяси мәдениетінің қалыптасуы мен дамуы мәселелері талданады. Рухани жаңғыру процесі үш кезеңге бөлініп, нақты саяси жағдайлар қарастырылады. Саяси мәдениеттің қоғамдағы азаматтардың саясатқа қатысуы мен белсенділігінің көрсеткіші ретінде нақты технологиялары мен механизмдері көрсетіледі. Сонымен бірге, мақалада рухани жаңғырудың бірінші кезеңіндегі басты оқиғаларға тоқтала отырып, алғашқы Президент сайлауын, халықтың алғашқы саяси мәдениетінің қалыптасуы, еліміздің саяси өміріне қызығушылықтарының бастауы ретінде көрсетіледі. Екінші кезеңнің ерекшелігі ретінде, сайлау туралы Заңындағы өзгерістер мен қоғамдағы саяси реформалар талданғанын айтуға болады. Және де «Қазақстан-2030» стратегиясының уақытынан бұрын орындалуы мемлекеттің алдына жаңа мақсат, жоспарларын қойды. «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты, алға қойған мақсаттары қоғамдағы әрбір азаматқа міндеттер мен жауапкершілік жүктейтіні айтылады. Еліміздің қарқынды дамуы жаңа саяси брендтер мен халықты жұмылдырудың жаңа трендтері ретінде әлеуметтік желілер мен ақпараттық технология рөлінің мүмкіншілігі талданып, қорытындыда еліміздегі азаматтардың саяси мәдениетін қалыптастыру мен дамытуда рухани жаңғырудың рөлі жоғары екені айтылып, осы мәселені шешудің бір жолы ретінде қоғамдық-саяси пәндерді оқыту арқылы халықтың саяси сауаттылығын жетілдіру негізінде саяси сана мен саяси мәдениетті жаңғырту мүмкіншілігінің жоғары екендігі туралы пікір білдіріліп, ұсыныс айтылады.

Түйін сөздер: рухани жаңғыру, саяси мәдениет, қоғамдық сана, ұлттық қауіпсіздік, «Цифрлы Қазақстан», гуманитарлық білім, ұлттық бірегейлік, әлеуметтік желілер, стратегия, сайлау.

<https://doi.org/10.32523/2616-6887/2019-127-2-37-44>

Кіріспе. Заман талабына сай, қоғамның мәселелері мен оны шешудің механизмдері де өзгеріп отырады. Сондықтан, қазіргі таңда еліміздің әлемдік дамудан құлаш қалмауға тырысып, әрекеттеніп жатқаны уақыт талабы. Еліміздің тәуелсіздік алған жылдардан бері таңдап алған жолы, жасалып жатқан реформалар, стратегиялық жоспарлар елдіктің қалыптасуы мен дамуы үшін атқарылып жатқан шаралар. Қазіргі қозғалып отырған мәселе осы міндеттердің жалғасы ретінде қоғам мен адам қатынасының дамуының көрсеткіші болып табылатын, рухани құндылықтарды қайта қалпына келтіріп, жаңғырту негізінде, азаматтардың қоғамдағы саяси мәдениетін жетілдіру жолдарын талдау.

Мақсаты мен міндеттері. Қазақстан Республикасының тәуелсіздік алған жылдарынан бастап, қазіргі күнге дейінгі рухани жаңғыру процесінде қоғамның саяси мәдениетінің қалыптасуы мен дамуы мәселелерін талдау. Рухани жаңғыру процесін үш кезеңге бөліп, нақты саяси жағдайларға қатысты қарастыру. Саяси мәдениеттің қоғамдағы азаматтардың саясатқа қатысуы мен белсенділігінің көрсеткіші ретінде нақты технологиялары мен механизмдерін көрсету.

Президентіміз «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласында: «Мақсатқа жету үшін біздің санамыз ісімізден озып жүруі, яғни одан бұрын жаңғырып отыруы тиіс»¹ деді.

¹ Нұрсұлтан Назарбаев. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. – 12 сәуір. 2017 жыл. // <http://www.zakon.kz/4853272-n1201rs12011tan-nazarbaev.html>. – (12 апреля 2017, 09:41)

Демек, рухани жаңғыру қоғамдық сананы жаңғыртуды талап етеді. Осы орайда, заңды сұрақ туындайды, қоғамдық сананы жаңғыртуда қоғамның саяси мәдениетін жетілдіру мәселесін қозғау қаншалықты осы реформаның жүзеге асуына ықпал етеді. Саяси мәдениет қоғамдық сана әрекетінің көрінісі емес пе. Қоғамдық сана – қоғамның рухани өмірінің, адам ойында шындықтың бейнеленуінің барлық түрлерін қамтитын философиялық категория, әртүрлі әлеуметтік қауымдастықтардың өмір сүруі процесінде пайда болатын адамдардың әлемге және өздеріне деген қатынастарының рухани тәсілдерінің жүйесі десек, белгілі бір қоғамға немесе әлеуметтік қауымдастыққа тән саяси сана мен іс-әрекеттердің жиынтығын саяси мәдениет дейміз. Осыдан қоғамдық сана мен саяси мәдениеттің байланысы шығады. Демек, қоғамдық сананы жаңғыртуда оның саяси мәдениетін жетілдіру маңызды. Тәуелсіздік алған жылдардан осы уақытқа дейінгі қоғамның екі жаңғыру жолымен қоғамның саяси мәдениеті модернизацияланып, дамып келді. Ал, үшінші жаңғыру үлкен міндеттердің орындалуын талап етуде.

Азаматтардың осы уақыт аралығында қоғам өміріне қатысу белсенділіктері көрсеткіштері олардың әрекеттерінен қалай көрінеді деген орынды сұрақ туындайды.

Қазақстандық қоғамның рухани жаңғыру кезеңдерін талдайтын болсақ, бірінші кезеңі 1991 жылдан 1997 жылдар аралығын қамтиды. Осы кезеңдегі атқарылған шаралар, саяси оқиғалар еліміздің азаматтарының қарапайым саяси көзқарастарын қалыптастырып, еліне деген сүйіспеншілігі мен жауапкершіліктерін оятты. Алғашқы ерекше оқиға - Қазақстан Республикасының Президенттік сайлауы 1990 жылғы 24 сәуірдегі Қазақ КСР-нің (Негізгі Заңы) Конституциясына «Қазақ КСР Президенттік лауазымы туралы» өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Заң қабылданған өзгерістерге сәйкес өткізілгенін айтамыз. Алғашқы Президент сайлауы 1991 жылы 1 желтоқсанда өткізілді. Ол сайлау өзінің сипаты жағынан баламасыз өткізілгендіктен сол уақыттағы саяси қалыптасқан жағдайға байланысты демократиялық өзгерістердің ең алғашқысы болды. Өйткені, «Желтоқсан», «Алаш», «Азат» саяси ұйымдарының бірігіп ұсынған кандидаттары Хасен Қожахмет қажетті жүз мың қолды жинай алмай өзін кандидат ретінде тіркеу мүмкіншілігіне ие бола алмады. Алғашқы жалпы халықтық сайлауда баламасыз негізде Н.Ә. Назарбаев 88,23% халықтың жалпы қатысқан санынан 98,7% дауыс жинады [2]. Сөйтіп, 1989 жылдың шілдесінен республиканың Компартиясы Орталық Комитетінің бірінші хатшысы қызметін атқарып отырған Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев тұңғыш Президент болып сайланды. Мемлекетіміздің тарихындағы тұңғыш Президент сайлауы басты айтулы оқиға болды. Халықтың белсенділігі, үміті өте зор болғаны олардың көңіл-күйлерінен сенімінен көрініп тұрды. Бұл жолғы сайлаудың маңызы халықтың жаппай қатысуымен маңызды болып табылады. Өйткені, ғасырлар бойы тәуелсіздігін армандап келген халық үшін бұл сайлаудың тарихи маңызы зор еді. Сондықтан, халықтың сайлауға қатысуы барлық кейінгі сайлаулардан қарағанда артық болды. Қазақ халқы осы сайлауды - тәуелсіздіктің символы, үлкен мейрам, зор қуаныш ретінде қарсы алды. Бұл қоғамды модернизациялаудың алғашқы қадамы болды.

Келесі нақты қадам ретінде 1993 жылы қабылданған Қазақстан республикасының Конституциясын азаматтардың жүріс-тұрыс әрекетін, мемлекеттік биліктің құзіретін, халық пен билік қатынастарын реттейтін нормативтік басты құжат ретінде қарастырамыз. 1995 жылы 28 қыркүйекте «Қазақстан Республикасының сайлау туралы» қабылданған заңы бойынша, сайлауға қатысу демократиялық елдердегі азаматтардың саяси өмірге қатысуының негізгі формасы болып табылады. Қазақстан Республикасында еркін сайлаулар Конституцияда негізделгендіктен халықтың сайлауларға еркін қатысуына мүмкіншіліктер берсе, ал сайлау құқығы өз кезегінде азаматтардың сайлауларға өз еркімен және ашық қатысуына кепілдік береді. Ендігі кезекте мына мәселеге тоқталғанымыз жөн, сайлауға қатысушылардың саны ғана емес, сонымен бірге қандай принциптер негізінде ұйымдастырылғандығына мән беру, өйткені кеңестік одақ билік құрған уақытта азаматтар

сайлауға түгелдей жұмылдырылатын еді. Тіпті 99-100% қатысатын болған. Ал, кеңестік дәуірмен салыстырғанда, әрине саяси режимнің әкімшіліктік-бұйрықтық жүйеден демократиялық жүйеге өзгеруі сайлау жүйесіндегі принциптерді де өзгертті. Сондықтан, Қазақстан халқы өз шешімдерін еркін жасауда заңның негізінде жүзеге асыра бастады. Бұл басты шаралар енді егемен мемлекет болып қалыптаса бастаған Қазақстанның қоғамдық санасын қалыптастырудың алғашқы қадамдары еді.

Екінші кезең – 1997 жылмен 2012 жылдардың арасын қамтиды. Қоғамдық сананың келесі сатыға дамуының бір қозғаушы күші ел дамуының 2030 жылға дейінгі кезеңге арналған стратегиялық бағдарламасы[3]. Бұл стратегия қоғамдық дамудың маңызды мақсаттарын қойды. Стратегияда көзделген мақсат – ұлттық бірлікке, әлеуметтік әділеттілікке, бүкіл жұртшылықтың экономикалық әл-ауқатын жақсартуға қол жеткізу үшін тәуелсіз, гүлденген және саяси тұрақты Қазақстан мемлекетін орнату. Осы мақсатқа орай мынандай ұзақ мерзімді негізгі бағыттар бөліп көрсетіліп, уақытынан бұрын орындалды:

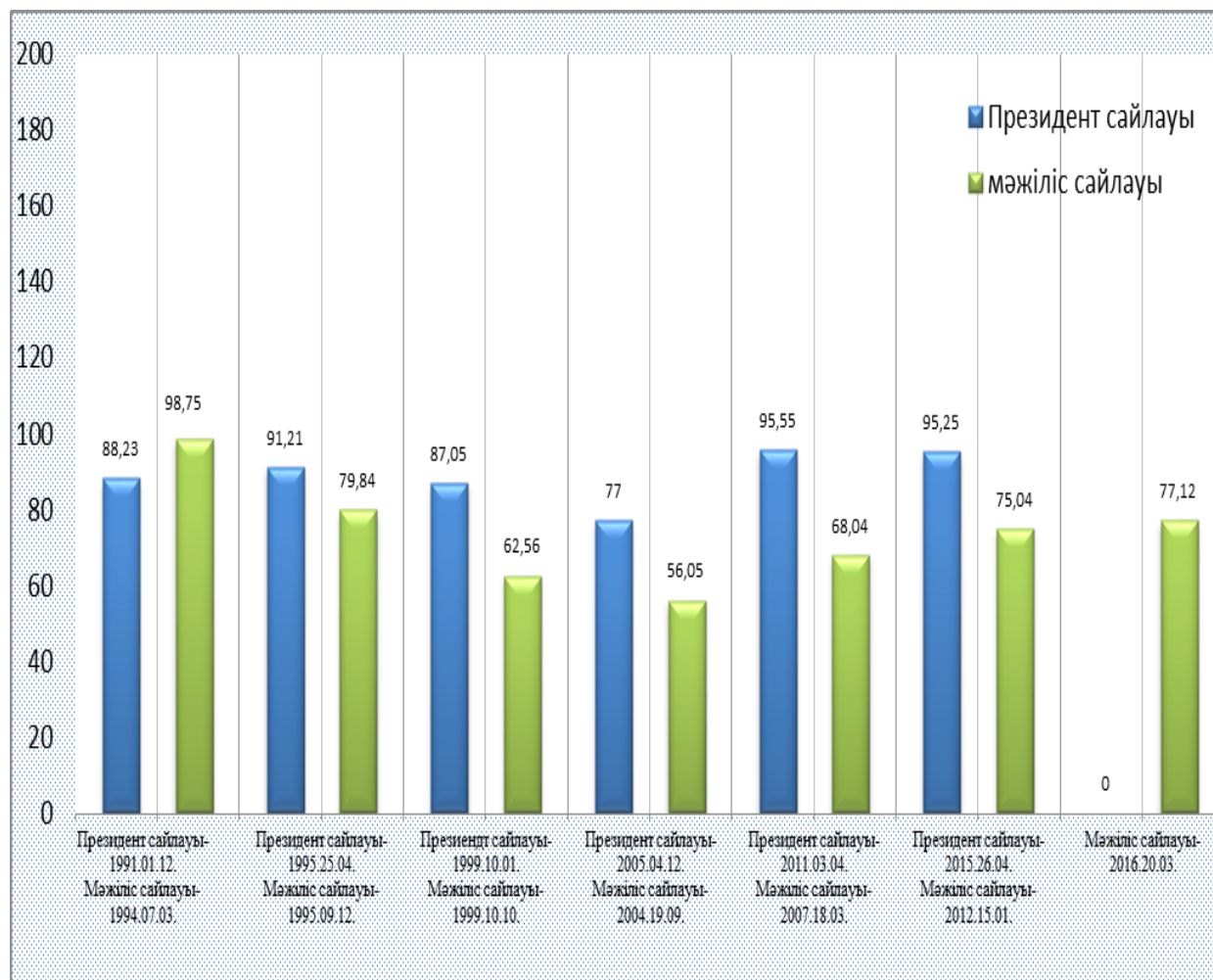
Ұлттық қауіпсіздік: Мемлекеттің тұрақты түрде дамуын қамтамасыз ететін барлық қажеттіліктер шеңберіндегі бастапқы шарт – ұлттық қауіпсіздік және мемлекеттіліктің сақталуы. Қауіпсіздікті қамтамасыз ету жұмысындағы сөзсіз басым бағыт сыртқы саяси қызметке, Қазақстанның өз көршілерімен және дүние жүзінің жетекші елдерімен өзара тиімді қатынастар қалыптастырды.

Келесі басты қолға алынған мәселе ішкі саясат бірлік – қоғам мен мемлекеттің одан әрі дамуының кепілі бола отырып, барша азаматтар үшін тең мүмкіндік беру, ауқаттылар мен кедейлер арасындағы айырманы азайту, әлеуметтік мәселелерді шешудің қадамдары қарастырылды.

Басты әлеуметтік мәселе болып табылатын қазақстандықтардың денсаулығы, білім алуы және игілігі, азаматтардың тұрмыс жағдайы мен деңгейін көтеру, экологиялық ортаны жақсарту рухани жаңғырудың осы кезеңінің басты сұрағы бола отырып, бүгінгі таңда да күн санап алда тұратын маңызды мәселелер. Әлеуметтік мәселелерді шешу бірқатар мемлекеттік деңгейдегі салалар экономикалық дамуды ұйымдастыру, құқықтық реттеу, ішкі, сыртқы қатынастарды жүзеге асыруды кәсіби деңгейде жүргізу халық өкілдері болуға лайық мемлекеттік қызметкерлердің осы заманғы қабілетті құрамын жасақтау мәселесі арқылы шешіледі. Демек, еліміздің ұзақ мерзімді жоспарын алға қойып, билік пен халықтың жұмыла отырып, міндеттерді атқару жауапкершілігін қойды. Бұл жауапкершілік азаматтардың санасын қоғамдық сипатқа жұмылдырып, саяси мәдениеттің дамуына ықпал етті.

Екінші кезеңдегі өкілді билікті қалыптастырушы құрал сайлау институты елеулі өзгерістерге ұшырап, реформаланды. Қоғам талабына сәйкес Заңдарда толықтырылып, жетілдіріліп отырды. Азаматтардың саяси мәдениетінің көрінісі олардың саяси қатысуы, әсіресе, сайлауға қатысулары болып табылады. Сайлау туралы Заңның жетілдірілуінің келесі қадамы ретінде 1998 жылғы Конституциялық өзгерістерге сәйкес, 2004 жылғы 19 қыркүйектегі Праламент Мәжілісі сайлауының аралас сайлау жүйесі негізінде 67 депутаттың мажоритарлық сайлау жүйесі бойынша өзін-өзі ұсыну және қалған 10 депутаттың партиялық тізім негізінде пропорционалдық сайлау жүйесі негізінде өткізілуін атап өтуге болады. Еліміздегі сайлау заңнамаларының келесі реформалану кезеңдеріне келетін болсақ, 2007 жылғы 21 мамырдағы конституциялық өзгерістердің маңызы зор. Аталған өзгерістерге сәйкес Парламенттің Мәжіліс палатасы толығымен пропорционалды сайлау жүйесіне көшірілді. Парламент Мәжілісінің 98 депутаты партиялық тізім негізінде, ал Қазақстан халқы Ассамблеясынан 9 депутат сайланады. Көппартиялық сайлау барысында 7 пайыздық кедергіні еңсерген партия ғана жеңіске жетіп парламенттен тиісті орынға ие бола алады. Бұл қадам азаматтардың пікір ортақтығына топтастыратын партиялық жүйенің қалыптасуы мен дамуына мүмкіндік береді. Сондықтан, пікір алуандығы арқылы бәсекелестікті қалыптастырып, таңдау принципін күшейтеміз.

Демек, халықтың азаматтық белсенділігінің көрінісі жоғарыда атап өткендей өкілді билікті қалыптастыруда сайлауға жаппай қатысу барысында анықталады. Мемлекеттегі билік құрылымдарының тұрақты қалыптасуы мен дамуына және азаматтардың белсенді қатысуларына өзгерістердің ықпалы зор.

1-сурет. ҚР Президент және Праламент Мәжілісі сайлауларына халықтың қатысуы: салыстырмалы көрсеткіш.

Жоғарыдағы кестеден көріп отырғанымыздай, Президент және Праламенттің Мәжілісі сайлауларына халықтың қатысуы тұрақты жоғары. Демек, Қазақстан Республикасы халқы өкілді билікті қалыптастыру процесіне немқұрайлы қарамайтынын байқаймыз. Қазақстанның модернизациялану қарқынының жылдамдығын 2030 стратегиясының уақытынан бұрын орындалуынан көруге болады.

Екінші рухани жаңғырудың басты маңызды жобасы «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты».[4] Стратегияның басты мақсаты бәсекеге қабілетті дүниежүзінің дамыған 30 мемлекетінің қатарына кіру. Осы мақсаттарды жүзеге асыруда еліміз көптеген шараларды жүзеге асыруда. Бәсекеге қабілетті ұлт болу үшін ең алдымен ұрпаққа өз мәдениетін сыйлап, дәстүрін бойына сіңірген әлемдік талаптарға сәйкес білім мен тәрбие бере алатын қоғам қалыптастырудың жаңа жобасы ұсынылды.

Тәуелсіздік алған жылдардан бастап, Қазақстан Республикасының модернизациялану кезеңдерінің даму барысын қарастыра отырып, үшінші кезең Президентіміздің «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласында айтылғандай, жаңғырудың қазіргі кезге сай қоғамның саяси мәдениетінің деңгейі жәй-күйін қарастырайық. Бұл кезеңнің басқа кезеңдерден ең

басты айырмашылығы саяси қатысудың форматы қарым-қатынастан қарағанда интернет желілері арқылы қатысуға өзгерген. «Цифрлы Қазақстан» бағдарламасы да еліміздің әлемдік дамудан қалмай, жаңа технологияларды меңгеріп, бәсекеге қабілетті ұлт болып қалыптасуы мен дамуына жол ашады. Саяси сананы рухани жаңғырту арқылы еліміздің әрбір азаматының мемлекеті алдындағы жауапкершілік сезімін ояту арқылы мемлекеттік билік шешімдеріне немқұрайлы қарамай, саяси қатысуды, яғни саяси мәдениетті жетілдіруге болады. Бұл пікір білдіру аймағы қазіргі таңда әлеуметтік желілер жаңа технологиялық брендке айналып отыр. Яғни, азаматтар өз пікірлерін әлеуметтік желілерде білдіре алады. Мысалы, әлеуметтік желілердің пайда болуы олардың тарихи әлеуметтік және технологиялық алғы шарттары әлеуметтік желілердің алпауыт күшке айналып бара жатқанын, ұйымдастырушы құрал ретінде бас көтерген желілердің басымдықтарын көрсете алуында. Фейсбук, твиттер, майл.ру, в контакте және өзге де танымалдылыққа ие әлеуметтік желілер бар. Интернеттің саяси сипаты күн өткен сайын артып барады. Мәселен, кез келген елдің президенті, депутаттары сайлау алдында әлеуметтік желілерде үгіт-насихаттарын жүргізеді. Немесе, әртүрлі саяси акциялар, яғни қолдау немесе қарсылық акциялары өтетін мерекелік іс-шара, митинг, қандай оқиға болмасын оны тегін жарнамалаудың алаңы осы желілер. Әлеуметтік желілердің әлемдегі саяси-қақтығыстардағы алатын орны күн санап артуда. Күнделікті өмірде қолданып жүрген mail.ru, twitter, facebook-тің әлеуметтік ықпалы зор. Яғни, қазақстандықтар «Цифрлы Қазақстан» бағдарламасы аясында саяси мәдениеттерін дамыту мүмкіндіктерін кеңейте алады.

Сонымен бірге, еліміздің ақпарат кеңістігін дамытуға қатысты қазіргі таңда жиі қолданысқа түсіп келе жатқан шешім қабылдаудың ашық болуына тікелей әсер ете алатын механизм немесе технология – краудсорсингті айтуға болады[5]. Ол жиі әр түрлі заң жобаларын әрі басқа да мемлекеттік бастамаларды талқылауда бірінші кезекте қолданылады. Әдетте талқылаулар дауыс беру арқылы онлайн режимде, не нақтылы пікірлерді жинау жолдарымен жүзеге асырылады. Оның ерекшелігі-жобаға тек сарапшылар мен білікті мамандар ғана емес, елінің болашағына бей-жай қарай алмайтын барлық азаматтар интернет желілері арқылы жұмылдырыла алады. Оның билік шешімдеріне халықты жұмылдыру мақсаты ретінде:

- Интернет желілерінен қарапайым креативті адамдарды іздестіру;
- Шешімі қиын мәселелерді ортаға салып, ортақ шешім іздеу;
- Жаңа идеяларды іздеу;
- Оны ары қарай дамыту.

Демек, қазіргі ғаламдық техникалық-ақпаратты, жаңа идеяларды мемлекеттік басқару жүйесіне тиімді пайдалану арқылы азаматтардың пікірлерін жұмылдыруға болады.

Жоғарыда аталған саяси мәдениетті жаңа технологиялармен жетілдірудің жолдары үшінші жаңғыртуды жүзеге асырудың бірден-бір мүмкіндігі болып отыр. Өйткені Президентіміздің алға қойған міндеттерін «Цифрлы Қазақстан» аясында жаһандық технологияларды меңгермей жүзеге асыру мүмкін емес. Сондықтан, жаңа технологиялар халықты ортақ мүддеге топтастыратын, мемлекеттік маңызы бар мәселелерді ортаға салып, талқылап, өз пікірлерін білдіре алу мүмкіндігі болып отыр.

Crowd.kz 2050.kz порталы қызығушылық танытқан бастамашы адамдарды біріктіреді, әкімдік белгілеген тақырыптар бойынша өз идеяларын ұсынуға, түсініктеме беруге, талқылауға және ең жақсы тандауға мүмкіндік беретін әлеуметтік-саяси арена.

Рухани жаңғырудың үшінші кезеңіндегі басты назар ұлттық бірегейлікті сақтай отырып, өз тарихымыз, мәдениетіміз, салт-дәстүрімізді құрметтей отырып, жаһандық дамудан артта қалмау. Ескі керітартпа кейбір жағымсыз жақтарымызды түзетуге тырысымызымыз керек. Осы аталған құндылықтарды бойымызға сіңіретін, қоғамдық сананың жаңғыруына ықпал ететін бірден-бір мүмкіншілік гуманитарлық ғылым. «Жаңа гуманитарлық білім. Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық» жобасының жұмыс жасауы рухани жаңғыру проесінде үлкен рөл

атқарады. «Біз тарих, саясаттану, әлеуметтану, философия, психология, мәдениеттану және филология ғылымдары бойынша студенттерге толыққанды білім беруге қажетті барлық жағдайды жасауға тиіспіз. Гуманитарлық зиялы қауым өкілдері еліміздің жоғары оқу орындарындағы гуманитарлық кафедраларды қайта қалпына келтіру арқылы мемлекеттің қолдауына ие болады. Бізге инженерлер мен дәрігерлер ғана емес, қазіргі заманды және болашақты терең түсіне алатын білімді адамдар да ауадай қажет» [6]. -деп Н.Ә.Назарбаев атап өткендей, гуманитарлық ғылымдарға үлкен мән беретін кез келді. Саяси білімді қалыптастыратын ғылым ретінде азаматтардың саяси сауаттылығын арттыру арқылы мәдениетін көтеру мүмкіншілігінде саясаттану ғылымының орны күн санап артуда. Оған мысал ретінде 2016-2017 оқу жылында «саясаттану» мамандығына орыс тілінде және қазақ тіліндегі білім алушыларды қосып есептегенде барлығы 20 грант бөлінген еді (оның 15 қазақ тілінде білім алушылар болса, 5 орыс тілінде білім алушыларға). Биылғы 2017-2018 оқу жылы бұл көрсеткіш 2 есеге дейін ұлғайып, бөлінген грант саны 40-ты көрсетті (оның 30-ы қазақ тілінде, 10-ы орыс тілінде білім алушыларға). Демек, «Рухани жаңғыру бағдарламасы» аясында саясаттану мамандығына мемлекеттік гранттардың ақырындап өсіп келе жатқанын байқаймыз.

Жоғары оқу қоғамдағы ірі салалардың бірі. Студенттер базалық білімдер жинағын алып қана қоймай, сонымен бірге өздерінің жеке көзқарастарын қалыптастырады. Қоғамның әлеуметтік, мәдени, саяси және құқықтық құндылықтарын меңгереді. Бұл болашақ қоғамның субъектісіне толық тұлға болып қалыптасу үшін мүмкіндік береді. Ал сол жоғары оқуды гуманизациялау мемлекеттік бағдарламада негізгі жолға қойылған. Саяси білім алу негізінде студенттердің саяси мәдениетін қалыптастырып, олардың дүниетанымдық көзқарасына ықпал етіп, мемлекеттік саяси істерге белсенді қатысуына әсер етеді. Сондықтан, қоғамды рухани жаңғырту процесін жүзеге асыру үшін, ЖОО-да білім алушыларға мамандығына қарамастан, саясаттану пәнін оқытуды қайта қалпына келтірген жөн.

Қорытынды. Қазақстан Республикасының тәуелсіздік алған жылдарынан бергі жаңғыру процесіндегі саяси мәдениеттің қалыптасуы мен жетілдіру жолдары қарастырылып, кезеңдері бойынша талданды. Адам саясатпен айналыспаса да, саясат адаммен әрқашан бірге болып, қабаттаса жүріп жатады. Сондықтан адам қоғамның субъектісі ретінде міндетті түрде саяси процестерге қатысады. Яғни, сайлауларға, саяси партияларға мүше бола алады немесе саясатын қолдай алады, саяси акцияларға қатысып, қарсылығын немесе қолдаушылығын білдіре алады. Қазақстанның әрбір азаматы Сайлау туралы Заңға сәйкес өз құқықтарын қолдана алады. Яғни, жалпыға бірдей белсенді сайлау құқығы - Республиканың он сегіз жасқа жеткен азаматтарының тегіне, әлеуметтік, лауазымдық және мүліктік жағдайына, жынысына, нәсіліне, ұлтына, тіліне, дінге көзқарасына, нанымына, тұрғылықты жеріне немесе кез келген өзге жағдаяттарға қарамастан, сайлауда дауыс беруге қатысу құқығы. Бәсең сайлау құқығы -Қазақстан Республикасы азаматтарының Қазақстан Республикасының Президенті, Қазақстан Республикасы Парламентінің, мәслихатының депутаты немесе өзге де жергілікті өзін-өзі басқару органына мүше болып сайлану құқығы [7.1-6]

Саясат ешқашан тұрақты болған жоқ, ол әр кез уақытпен өзгеріп отырады. Қоғамның, заманның өзгеруіне сай, адам баласының сол ортаға қалыптасып бейімделуінің өзі азаматтардың саяси мәдениетін көрсетеді. Сондықтан, қоғамның жеке адамның саяси мәдениетін қалыптастыруда саяси ғылымның рөлі орасан зор болғандықтан оны саяси жаңғырудың жүзеге асуына ықпал ететін мүмкіндік деп қарастыруымыз керек.

Әдебиеттер тізімі

1. Жанпейісова Қ. Тәуелсіз Қазақстандағы өкілді билікті қалыптастырудағы сайлау институтының орны // Саяси ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация.[электрон.ресурс] – 2010. –URL: <http://kk.convdocs.org/docs/index-19836.html>. – 59 бет. (дата обращения: 20.11.2012)
2. Қазақстан Республикасының 2030 жылғы стратегиясы. [электрон.ресурс] – URL: <http://prokuror.gov.kz/kaz/memleket/prezident-aktileri/kazakistan-respublikasynyn-2030-zhylgy-strategiyasy>]. (дата обращения: 15.01.2013 - 18:09)
3. Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты жолдауы. [электрон.ресурс] –URL: <https://baribar.kz/student/640/qazaqstan-2050-strategiyasy-qalyptasq/>(дата обращения: 08.07.2015)
4. «Ашық Үкіметті» дамыту тетігі краудсорсинг. [электрон.ресурс]– URL: <https://abai.kz/post/49630>. – (дата обращения 11.12.2016)
5. Нұрсұлтан Назарбаев. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. [электрон.ресурс] – 2017 – URL: <http://www.zakon.kz/4853272-n1201rs1201ltan-nazarbaev..html>] (дата обращения 12.04. 2017)
6. Қазақстан Республикасы Сайлау туралы Заңы.[электрон.ресурс] – 2017. – URL: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z950002464>_(дата обращения: 12.04.2019)

К.Д. Жанпейісова, Б.Б. Бюлегенова, Б.А. Габдулина

Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, Нур-Султан, Казахстан

Становление и развитие политической культуры в процессе духовного возрождения общества

Аннотация. В статье рассматриваются ключевые события первого этапа духовной модернизации, такие как первые президентские выборы, которые были стартовым началом интереса граждан к политической жизни страны и формированию политической культуры общества. Особенность второго этапа заключается в том, что были внесены поправки в Закон о выборах и начались политические реформы в обществе. Преждевременная реализация Стратегии «Казахстан-2030» поставила новые цели перед государством. Стратегия «Казахстан-2050» гласит, что новый политический курс сложившегося государства, поставленные государством цели накладывают обязательства и ответственность на каждого гражданина. Анализ динамичного развития страны, потенциала социальных сетей и информационных технологий как бренда новых тенденций политической технологии свидетельствует о том, что роль духовного обновления в формировании и развитии политической культуры страны имеет большое значение, так как одним из способов решения данной проблемы является содействие политическому развитию. В заключение авторы предполагают, что повышение политической грамотности населения, изучение общественно-политических дисциплин могут способствовать модернизации политического сознания и политической культуры общества.

Ключевые слова:духовная модернизация, политическая культура, общественное сознание, национальная безопасность, «цифровой Казахстан», гуманитарное образование, национальная идентичность, социальные сети, стратегия, выборы.

K.D.Zhanpeiisova, B.B.Byulegenova, B.A.Gabdulina

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan

The formation and development of political culture in the process of spiritual revival of society

Abstract. The article deals with the key events of the first stage of spiritual modernization, such as the first presidential elections, which were the starting point of citizens ‘ interest in the political life of the country and the formation of the political culture of society. The peculiarity of the second stage is that the Law on Elections was amended and political reforms in the society began. And the premature implementation of the Strategy

“Kazakhstan-2030” has set new goals and plans for the state. The strategy “Kazakhstan-2050” states that the new political course of the established state, the goals set by the state impose obligations and responsibilities on every citizen in society. Analyzing the dynamic development of the country, the potential of social networks and information technologies as a brand of new trends in political technology, shows that the role of spiritual renewal in the formation and development of the political culture of the country is of great importance, as one of the ways to solve this problem is to promote political development. In conclusion, the authors suggest that by increasing the political literacy of the population, studying social and political disciplines can contribute to the modernization of political consciousness and political culture of society.

Key words: spiritual modernization, political culture, social security, national security, “digital Kazakhstan”, humanitarian education, national identity, social networks, strategy, selections.

References

1. Zhanpeisova K. Tauelsyz Khazakhstan dagy okyldy bilyty khalyptastirudagy sailau institutynyn roly, sayasy gylymdarinig kandydaty gylymi darezhesyn alu ushyn dayindalghan dyssertatsiya [Place of electoral institute for formation of representative power in independent Kazakhstan, The dissertation for the degree of candidate of political sciences] Available at: <http://kk.convdocs.org/docs/index-19836.html>. (accessed: 20.11.2012)

2. Khazakstan Respublikasynyng 2030 zhylygy strategiasy [Strategy of the Republic of Kazakhstan for 2030]. Available at : <http://prokuror.gov.kz/kaz/memleket/prezident-aktileri/kazakstan-respublikasynyn-2030-zhylygy-strategiyasy> (Accessed: 15.01.2013)

3. N.A. Nazarbayev «Khazakstan 2050» strategiyyasy qalyptasqan memleketting zhana sayasy bagyty»atty zholdauy [Address of the President of the Republic of Kazakhstan “Strategy” Kazakhstan-2050 “: new political course of the established state”]. Available at: <https://baribar.kz/student/640/qazaqstan-2050-strategiyasy-qalyptasq/> (accessed: 08.07.2015)

4. Ashykh Ukymetty» damytu tetygy kraudsorsyng [The mechanism of the «open government» development is crowdsourcing]. Available at: <https://abai.kz/post/49630>. (accessed: 11.12.2016)

5. Nazarbayev N. Bolashakhkha bagdar rukhani zhangyru [Orientation for the future: spiritual revival] Available at: <http://www.zakon.kz/4853272-n1201rs1201ltan-nazarbaev..html> (accessed: 12.04.2017)

6. Khazakstan Respublikasy Sailauturaly zangy [The Election Law of the Republic of Kazakhstan]. Available at: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z950002464> (accessed 12.04.2019)

Сведения об авторах:

Жанпейсова Қ.Д. - саяси ғылымдар кандидаты, саясаттану кафедрасы доценті, журналистика және саясаттану факультеті, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Янушкевич көш. 6, Астана, Қазақстан.

Бюлегенова Б.Б. - саяси ғылымдар кандидаты, саясаттану кафедрасы доценті, журналистика және саясаттану факультеті, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Янушкевич көш. 6, Астана, Қазақстан.

Габдулина Б.А. - тарих ғылымдарының кандидаты, саясаттану кафедрасы доценті, журналистика және саясаттану факультеті, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Янушкевич көш. 6, Астана, Қазақстан.

Zhanpeisova K.D. - Candidate of Political Sciences, Associate Professor of the Department of Political Science, Faculty of Journalism and Political Science, L.N.Gumilyov Eurasian National University, Yanushkevich str. 6, Nur-Sultan, Kazakhstan.

Byulegenova B.B. - Candidate of Political Sciences, Associate Professor of the Department of Political Science, Faculty of Journalism and Political Science, L.N.Gumilyov Eurasian National University, Yanushkevich str. 6, Nur-Sultan, Kazakhstan.

Gabdulina B.A. - Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of Political Science, Faculty of Journalism and Political Science, L.N.Gumilyov Eurasian National University, Yanushkevich str. 6, Nur-Sultan, Kazakhstan.